

Književna poročila.

Dr. Fran Kovačič: Slovenska Štajerska in Prekmurje. Zgodovinski opis. Ljubljana 1926. Izdala »Matica Slovenska«, IV + 428 str. Cena 70 Din.

Ako prikažemo to delo v strokovnem listu, ki je namenjen v prvi vrsti slovenskim pravnikom, mislimo, da ni treba še posebej poudarjati, da se hočemo ozirati predvsem na tisto plat dela, ki se tiče pravne zgodovine in pa socialnih vprašanj v preteklosti. Zgodovinski opis Slovenskega Štajerja in Prekmurja navedenega pisatelja pa je v glavnem teritorialno-politično zgodovinsko delo, prav kakor sta to njegova neposredna predhodnika zgodovinski opis Vojvodine Kranjske (Fr. Orožen, 1902) in Vojvodine Koroške (dr. M. Potočnik, 1910). Če je že Orožen v predgovoru h kranjski zgodovini dejal, da bi se dala lažje in pregledneje spisati skupna zgodovina slovenskega naroda, veljalo bi to po naši sodbi še veliko bolj za danes, ko so stare pokrajinske meje padle. Pa nočemo preiskovati razlogov za izdajo posebnega zgodovinskega opisa Štajerske s Prekmurjem. Dovolj bodi konstatacija, da je sedaj vsekakor izpolnjena velika vrzel, ki je še obstajala v doslejšnjih Matičnih publikacijah o zgodovini pokrajin, ki so s Slovenci obljudene.

Uvodoma toži pisatelj, zaslužni kulturni delavec prof. dr. Fran Kovačič (Maribor), da so tiskovni stroški in prostor zahtevali omejitve, in da je to vzrok, da bo čitatelj še marsičesar pogrešal. Zdi se nam pa, da je bil pisatelj včasih vendar le preskop z razlago poedinih zgodovinskih pojavov, osobito, ko je šlo za institute, ki so stvar pravne zgodovine, dočim je marsikaj omenjal po dvakrat (n. pr. početki vinogradništva: str. 20 in 29, mitracizem: str. 38, 40, početki Štajerske vojvodine: str. 99, 103), marsikaj pa povedal, kar bi brez vsake škode lahko izpustil, n. pr. podrobni stavbinski opis l. 1586 zgradbe cerkve Golče pri Žalcu (str. 271), ali pa omembo dogodiščine, da so Mariborčanke l. 1848 namakale svoje robce v »junaško krv« usmrčenih Madjarov (str. 347). Tudi zgodovina pražupnij in župnij je malce preširoko razpredena in bi se dala skrajšati, pač bi se lahko na kratko poudarila važnost mej teh župnij za tvorbo sodnih okrajev, za kar imamo že imenitna predдела spisana (n. pr. Pircheggerjeva). Vsekakor bi se mogel in moral prostor prihraniti, da bi se n. pr. razmotrivanja o sodstvu, ki so dobila samo za dobo 1000—1300 svoje posebno poglavje, toda le za dobro stran, vsaj nekoliko točneje in jasneje orisala, pa tudi v poznejših razdobjih nadaljevala. Sicer so tupatam tudi še drugod omenjene »sodne zadeve«, a vse skupaj — tisto posebno poglavje in razna druga mesta — je obravnavano veliko premalo globoko, da, baš »posebno poglavje« je tako megleno, da tisti, ki si hoče napraviti pravnozgodovinsko sliko, ne bo mogel pravilno razumovati prehoda od starih ljudskih zborov kot sodišč do deželskih in patrimonijalnih sodišč. Niti krvnega sodnika (Bannrichter) ni najti v teh opisih. (Navedbo knjige E. Planer: Recht und Richter in den inneröest.

Landen«, kjer je dovolj gradiva za probleme sodstva, pa tudi za »krvnega sodnika«, pogrešamo v »Slovstvu«, str. 411—418, da ne govorimo o svoji razpravi o »instrukcijah za krvne sodnike« v Č. Ž. N. 1912.). In vendar je razvoj organizacije sodstva ključ za spoznavanje socialnih prilik... Nobena doba ni bila brez sodišča (v najširšem pomenu besede), pravo in uveljavljanje pravic je in bo vedno resnični odsoj socialne strukture. Želeli bi, da bi se bil pisatelj oprijel tudi te panoge zgodovine, osebno ko imamo že nekaj znanstvenih del, ki se bavijo s tem problemom. (Zopet pogrešamo v »Slovstvu« navedbe del: Anton Mell: »Die Lage des steir. Unterthanenstandes« etc., 1896, in pa Franz Krones: »Aktenmässige Beiträge zur Geschichte des windischen Bauernaufstandes v. J. 1573«, 1868).

Sicer pa so razen premedlega razmotrivanja pravnozgodovinskih institutov, ki bi zaslužili tudi podrobnih socijologičnih razmotrivanj, neki pojmi vrženi v prikazivanje, za katere velika večina čitateljev ne bo mogla imeti pravega razumevanja. N. pr. da so bili ministerijalci v 13. stoletju še nesvobodni, ve pač pravni zgodovinar. Na str. 158 pa se nahaja stavek, ki pravi, da so visoki plemiči in ministerijalci imeli svoje gradnike in »nesvobodne« viteze (milites), kar nekako ovira pravo predstavo, da so bili tudi ministerijalci sami nesvobodnega stanu. Sicer pa bi potrebovali tudi izrazi: »sodni zbor« (str. 177), »deželni sodnik« (str. 112 in 157), »deželske sodnije« in »d. sodišča« ter »deželski sodnik«, »sodno okrožje«, »zemljiško sodstvo« (str. 160, 161) vsaj malo razlage, ker si čitatelji, čeprav so v pravnozgodovinski vedi podkovani, ne morejo točno predstavljati, kaj razumeva pisatelj pod temi precej jednako donečimi izrazi. (V seznamu »Slovstva« pogrešamo omembe del Mell-Pirchegger »Steirische Gerichtsbeschreibung« in Pirchegger »Erläuterungen zum historischen Atlas der oest. Alpenländer«, brez katerih si podlage za pravilno pojmovanje navedenih institutov ne moremo misliti.) Tudi drugače moti pisateljeva terminologija: za »gosposko« rabi pisatelj še »vlastelinstvo« (str. 98), »gospostvo« (str. 112), »gosposčina« (str. 96, 102); za Vogtei »zavetništvo« in »ščitništvo« (oboje celó na isti strani 154). Zakaj ne rabi pisatelj, tako kot sta storila njegova predhodnika Orožen in Potočnik, za Lehen »fevd«, ampak dosledno »zajem«, ki pomenja »Anlehen« (vide Pleteršnik, Slovar), nam ni jasno. Razlage bi trebalo vsekakor tudi še za »bavarski sistem merila« (str. 162), za »slovensko desetino«, oziroma »kanonično desetino« (str. 168). Za »servitum« nikakor ne gre rabiti »služnost« (str. 167), kar pomenja vedno le servitus (Dienstbarkeit), ampak »služitev« ali »dača«. (Mnogokatero tu navedenih vprašanj je razbistrenih v »Idea iuris statutarii et consuetudinarii stiriaci et austriaci«, od dr. Nic. de Berkmann; Gradec, 1868).

Nekaj pravnozgodovinskih zmot bi hotel popraviti: Na strani 236 je rečeno, da so pri nas prenehale večje, ko je prevladalo rimsko pravo, »kar se je zgodilo začetkom 16. veka«. Ta trditev pa je v nasprotju z drugo, na str. 246, kjer je govora o tem, da so patrimonijalni gospodje kmetom

v vinogradskih krajih obnovili stare »gorske pravde« (Berg-Taidinge), »ki se na Bizeljskem omenjajo še l. 1654«. Zadnje navedeno dejstvo je zgodovinsko gotovo resnično, vendar bi pripomnili, da so bizeljske gorske pravde trajale še mnogo časa dalje. Dokazi za bizeljske pravde boštanjske graščine za l. 1798 so podani po vinogorskih zapisnikih, ki jih hrani muzej v Ljubljani. Ali do cela nepravilno bi bilo (— dasi tudi Valvasor tako piše —), misliti, da so »veče« že začetkom 16. stol. prenehale. Kaspretova tozadevna zaslužna raziskavanja so danes že prehitena. Brez dvoma smemo namreč v »kvaternih sodih« zazrevati legalnega istovrednega naslednika »več«, samo ime je drugo. Seveda imamo dokaze za to že pri roki le za Dolenjsko. Ali če so še vinogorske pravde obnavljale na štajerskem celo še začetkom 19. stoletja, potem predvsem ni moči dokončno trditi, kakor to pisatelj dela, da je »nehalo načelo: le kmetje naj sodijo kmeta« že začetkom 16. stoletja, če tudi še nimamo dokazov za štajerske »kvaterne sode«. Prepričani pa smo, da se bodo še našli!... To pa še celo, ko pisatelj sam ugotavlja (str. 307), da so imeli Prekmurci nekaj vinogradniški red »Artikulusi Vrha Nedelszkoga«, v katerem »hegysege« ni prav nič drugega nego »vinogorski zbor kot ljudsko sodišče«. Mi bi pa ne pristali v pisateljevo domnevo, da je ta vinogradniški red staviti časovno pred začetek 19. stoletja; mi smo nazora, da je njega zapis napravljen v času med 1807 in 1811, ker je šele ces. dekret z dne 20. marca 1807 uvedel »Bancozettel« po 30 in 15 kr in se nahajajo temu sistemu ustrezajoči zneski glob baš v tem vinogradniškem redu, a so bili ti denarni zneski s ces. patentom 20. februarja 1811 zopet odpravljeni. K temu poglavju bi le še omenili, da pisatelj sam razlaga, da so imeli štajerski ljudski tabori v drugi polovici 19. stoletja »svoje historično ozadje v skupščinah in sodnih zborih starih Slovencev, v katerih so ukrepali o važnih skupnih zadevah«. S tem se strinjamo, ampak stavimo te sodne zbore v čas začetkom 19. stoletja, tako da so jih mnogi stari ljudje o času prvih taborov — še pamtili...

Trditvi, da so bile tržne pravice glavni znak trga (str. 166), bi mogli le pogojno pristati, če je razumevati pod tržnimi pravicami tudi tržno nižje sodstvo, za katero so obstojala posebna simbolična znamenja, ki so se ponekod (n. pr. v Novem mestu) še do danes ohranila. Enako malo presplošna konstatacija je, da »so l. 1850 stopile v veljavo tudi porote« (str. 352). Kajti porota je bila uvedena že v marcu 1849, toda samo za tiskovne pravde, a dne 31. decembra l. 1851 je bila zopet odpravljena. Šele z zakonom z dne 9. marca 1869 je prišla porota zopet do veljave, pa le za tiskovne pravde, za druga težka hudodelstva pa šele s kazenskim pravnim redom iz l. 1873.

Opozorili bi tudi še na neko malo nesoglasje, ki pade kritičnemu čitatelju nekako samo v oči. Na strani 159 se razlaga, da je beseda Montpreis (Planina) — izšla iz besede »pris« = preža, da je to gora, od koder se »preža« (mari ne »preži«?) na sovražnike; na str. 164 pa stoji, da je Planina = Munparis, »vinogradna vas (villa vinearum)«. Pa menda je

baš ta nesrečna Planina zavedla pisatelja, da je proglasil »komponista« Miroslava Vilharja (ali ni bil tudi pesnik?) za Štajerca (str. 378), dasi ga je Orožen (Vojvodina Kranjska, str. 196) reklamiral za — Kranjca, in sicer po pravici, ker je rojstni kraj Vilharjev — Planina na Notranjskem. (Enako dr. Fran Ramovš — v. str. 376 — ni Štajerc, ampak Kranjec). Tudi trditev, da se imenuje Krško po reki Krki, je malo čudno utemeljena, ker Krško ni na obali Krke, ampak — Save! (Str. 89). Krka teče najmanj uro hoda pod Krškim.

Med sloveče pravniške pisatelje, ki so bili Štajerci, bi moral pisatelj na str. 277 na vsak način uvrstiti še dr. Josipa Kranjca, sicer ga omenja dvakrat (str. 342 in 354), pa nobenkrat kot orjake pravne vede, čigar znanstvenih del še danes slovenski pravniki ne bi mogli pogrešati.

Vse te pripombe pa naj ne kratijo priznanja za veliki trud, ki ga je imel dr. Fran Kovačič s knjigo, niti mu nočejo odrekniti lepih zaslug, ki si jih je stekel za našo domačo zgodovino tudi s tem delom. Njegova knjiga je pisana v zelo živahnem slogu, stvari se vobče razvijajo lepo sistematično druga iz druge. Neke partije so v resnici s posebno ljubeznijo obdelane (n. pr. »celjski grofje«, »Kmetске vstaje« in še prav posebno »štajersko vprašanje na mirovni konferenci v Parizu«).

Kovačič je pristaš nazora, da so Slovenci prebivali že pred l. 568 na sedajšnjem svojem ozemlju, da pa niso bili narod »suženjske potlačnosti in nizke kulture« (str. 60). Tudi pritegnitev Prekmurja v zgodovinski opis dela knjigo zanimivo. Da je razmotrivanje pisatelja prosto vsake spone, ki je prejšnje pisatelje zgodovine Kranjske in Koroške silila k obzirnostim napram tedaj vladajoči dinastiji germanske narodnosti —, je jasno. Še več! Iz njegovega dela veje sveži optimizem v pogledu politične bodočnosti Slovencev. Žal, da je knjiga ostala brez kazala in da je slabo tiskana. Nekaj tiskovnih pomot je pač avtor na zadnji strani popravil, a baš od teh niso vse važne. Nečemo navajati mnogobrojnih drugih, ki jih čitatelj léhko sam ugame in popravi; za to bi trebalo več strani! Omeniti pa moramo vsaj »Srassengel« namesto »Strassengel« pri Gradcu (str. 3; v besedi tiči namreč slovenski koren »straža«) in pa »stesnina« namestu »skesnina« (str. 236), kar pa po našem mnenju ne odgovarja docela nemškemu izrazu »Wandelpön«.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Čed. Marković: Zabrana ili sloboda voljnog pobačaja. Predavanje. Održano na beogradskom narodnom universitetu. Subotica 1925. Štamparija Eletke Rajčić. Str. 32.

To delce je sprožilo predavanje v društvu Pravniku, ki sem ga imel v l. 1924 — pod kontrolo pravnikov in zdravnikov, Resnega odpora zoper moja tedajšnja izvajanja ni bilo v diskusiji, ki se je razvila na naslednjih društvenih sestankih, nasprotno, bili so govorniki, ki so moje teze smatrali še za preveč popustljive. Predavanje sem priobčil v beogradskem Arhivu dne 25. maja 1924, a baš to je dalo povod, da se je oglasil Čedo Marković, profesor civilnega prava na pravni fakulteti v Subotici, s predavanjem na ljudski univerzi v Beogradu, da zastopa

nasprotno tezo: Odprava telesnega plodu bodi zakonito dovoljena. Tu se analizirajo od mene navedeni razlogi za zakonito zabranjeno od kraja do konca; pa pobijajo se od kraja do konca s protirazlogi, kot smo jih že brali neštetokrat v slabši pa tudi boljši obliki — drugod. Prav je, da se sliši tudi druga plat zvona, pravo pojmovanje se da izkresati samo, če se presodijo vsi, prav vsi razlogi pro et contra. S tem bi mogli končati svoje naznanilo. Pa bodi vendar le dovoljeno, da pokažemo še na pisateljev pagovor. Možato nam prikazuje polemiko zoper svoje nazore, ki se je na nedelikatni način pojavila po njegovem predavanju v nekih beograjskih novinah. Zdi se mi pa vendar, da baš ta polemika ni v skladu s trditvijo, ki jo je postavil Čedo Marković: namreč, da bi izpadla ljudska anketa glede vprašanja dovolitve ali zabranitve odprave ploda tako, da »počev od prestonice pa do najzabačenijeg zaseoka, ne bi dobili ni jedan negativan a istinit odgovor«, kar je popularno v izvestnih krogih inteligence, ker je moderno ali celo hipermoderno, ni da bi odobraval tudi masa naroda. Pa nočem operirati z zopetnim zanikanjem tega, kar je pisatelj meni nasproti zanikal! Prisluškujva oba, kako pišejo o tem problemu zastopniki znanstva drugih narodov, osobito kriminalne politike in kako zakonodajavci modernih držav rešujejo ta problem. Če vidim prav, se giblje vse to v tisti meri, ki sem jo zagovarjal v svojem predavanju: Srednja pot, najboljša pot.

Dr. Metod Dolenc.

I. Dr. med. et Dr. phil. Friedrich Lönne: *Das Problem der Frucht-abtreibung vom medizinischen, juristischen und nationalökonomischen Standpunkt*. Berlin, Julius Springer, 1924; str. 43.

II. Dr. Joseph Dettling: *Gerichtlich-medizinische Beiträge zur Frage des arteficiellen Abortes*. Zürich, Buchdruckerei Stafa, 1924. Str. 99.

III. Dr. Julian Marcuse: *Die Frucht-abtreibung in Gesetzgebung und ärztlichem Handeln*. München, Richard Pflaum, 1925; str. 96.

Med Slovenci sta od zdravnikov v zadnjem času zavzela stališče k vprašanju o umetnem splavu dr. Alojz Zalokar na predavanju društva Pravnika dne 16. januarja 1924 in pa dr. Anton Breclj v Času 1923/24, str. 295—308. Prvi je predlagal nezakonitost umetnega splavljanja iz vitalnih indikacij, drugi je zoper vsako zakonito dovoljevanje splava. »Vsak splav je po mojem zdravniškem prepričanju veliko zdravstveno zlo, neprimerno večja škoda kakor namišljena korist« (Breclj, I c. str. 298). Ne moremo tu obširno reproducirati utemeljitev za absolutno odklanjanje dopustnosti umetnega splava, pač pa nam nudi ugotovljeno dejstvo lepo priliko, da revidiramo naše stališče (izraženo 5. aprila 1924 na predavanju Pravnika), ki se sklada skoro docela z Zalokarjevim, na podlagi razmotrivanj treh zdravnikov, ki so neodvisni drug od drugega napisali vsak svoje samostojno delo. Z ozirom na omejeni prostor in pa na dejstvo, da pričenja problem umetnega splava postajati že nekoliko nezanimiv, ker se da težko nekaj res novega povedati, naj bo dovoljeno, da se pečamo le z izsledki naznanjenih monografij. Le tuptam se bo treba tudi načina razlogovanja dotakniti.

Lönne, je po našem mnenju najgloblje oral: V temeljitih izvajanjih pokaže potrebo, da se zakonodaja zboljša s tem, da naj se kazni za mater omili; da se strogo kaznuje, kdor se za denar ali celo obrtoma peča z umetnim splavljenjem; da se nesposobni poskus splava, kjer ni nosečnosti, pusti nekazniv; da sme zdravnik radi rešenja življenja ali zdravja materi iz čisto medicinske indikacije povzročiti splav in to celo zoper voljo matere; slednjič, da mora v vseh drugih primerih ostati pri kaznivosti umetnega splava. Izvajanja Lönnejeva so izvrstna v tem pogledu, da je premočil zelo veliko število statističnih podatkov, ocenil mnogo predlogov glede izpremembe zakonitih določb o umetnem splavu, osobito socijalno-demokratskih (Radbruch, Schuh), oziral se temeljito tudi na pravno stran problema, skratka pogodil pravo rešitev. Zelo interesanten je tudi njegov predlog, da naj se izvaja sterilizacija hudo delcev iz navade in blaznikov.

Dettling je zbral veliko gradiva iz zdravniške prakse glede umetnega splava. V tem leži glavna zasluga njegove monografije, da poudarja vedno in vedno, kako težavna je zdravniška indikacija za potrebnost umetnega splava in kolikere nevarnosti so zvezane s takim operativnim posegom v materino telo. Ta avtor je posvetil malo poglavje tudi zakonodaji Sovjetske Rusije, ki dopušča umetno splavljanje. Premalo kritičen pa je glede opredelitve pravnih pojmov, osobito glede stanja skrajne sile (Notstand). V svojih končnih predlogih gre nekoliko dalje kot prejšnji avtor: Splav bodi dovoljen, tudi če ni neposredne nevarnosti za zdravje; zadostuje naj zdravnikovo prepričanje, da bi iznošenje ploda ali porod utegnilo povzročiti težko škodo. Dettling se glede kontrole, kdaj so ti pogoji podani, sploh ne izreka, zadostuje mu (str. 80) kratko-malo »das ärztliche Zeugnis«. Na to pa pač resna kriminalna politika ne bo mogla pristati.

Marcuse obravnava problem predvsem iz vidika socijalne indikacije, ki jo priznava za upravičen razlog umetnega splavljenja, če se izvrši v prvih treh mesecih. Pa tudi pri ogražanju življenja ali zdravja naj bo interruptio nosečnosti dovoljena, to pa vsak čas na podlagi soglasnega mnenja dveh aprobeiranih zdravnikov. Ta avtor se poslužuje tako bomba-stično-frazastega jezika, da je težko reči, ali je hotel prepričati o pravilnosti svojih tez tudi znanstvenike, ali se je obrnil samo — na široke plasti ljudstva, ki so dovzetnejše za njegov način razlogovanja.

K sklepu: Dobro je, da se oglašajo zdravniki k besedi o problemu umetnega splava. Nam pravnikom pa je nesoglasje med zdravniki samimi nov dokaz, da rešitev problema z etične, zdravstvene, socijalne in pravne strani ne more biti druga nego tista, ki ubira previdno srednjo pot. Vsekakor pa moramo odklanjati, da bi se reševalo to vprašanje s političnega stališča, iz vidika strankarsko diktiranih »parol«.

Dr. Metod Dolenc.

Hermann Kantorowicz: Aus der Geschichte der Freirechtslehre. J. Bensheimer, Mannheim, Berlin, Leipzig 1925. Str. 40.

Ko je l. 1906 izdal Gnaeus Flavius svojo borbeno brošuro »Der Kampf um die Rechtswissenschaft«, je bilo nemalo uganjanja, kdo se skriva za tem pseudonimom, in imenovala so se sloveča imena »pravnikov-prvakov«, ki se jim je pripisovalo avtorstvo. Veliko pa je bilo začudenje, ko se je na prihodnjem nemškem občem kongresu pravnikov predstavil kot avtor — mladi odvetniški koncipijent Hermann Kantorowicz. Danes je mož vseučilišni profesor v Freiburgu, a označuje v oznanjenem delu svoje prejšnje nazore že za zastarele, samo tedaj predlagane izraze »prosto pravo« (freies Recht) in »prostopravni pokret« je še obdržal. Danes definira prostopravno vedo v negativni smeri tako, da to ni nauk, ki bi sodnika upravičeval, da sme pravne primere po prostem preudarku ali celo samovoljno presojudati, v pozitivni pa, da je to nauk o juristični metodologiji. Njen glavni problem pa je boj z »dogmatom orodja« (»Werkzeugdogma«). Sodnik da ne sme samo razlagati voljo zakonodajavca, on ni le orodje zakonodajavčeve, sodnik mora marveč imeti v okviru svrh zakona vlogo ustvaritelja, ne sme pa podleči izkušnjavam, da zaide v pravo področje zakonodaje same. Pisatelj, ki predava na univerzi danes o zgodovini pravne vede, nas vodi iz davnih časov Grkov do Rimljanov, od teh preko srednjega veka do najnovejših časov in nam povsod prikazuje, kako so se pravne vrzeli v zakonodaji odpravljale. Vir za nauk, da je pravnik orodje brez volje v rokah zakonodajavčevih, je najti po pisateljevem nauku v zgodnjebizantinskem pravu. Ta konstatacija nas ne preseneča, obžalujemo pa, da Kantorowicz pač ne pozna Dušanovega zakonika, in če bi dobil tudi tu v čl. 171, 172 krepke opore za svoje trditve! Dasi se bavi pisatelj celo z ljudmi in njihovim pravo in modroslovjem 7. stoletja po Kr., mu jugoslovanski pravni spomenik 14. stoletja ni bil predmet raziskave?... Še vedno velja pač: Slavica non leguntur. Inače pa moramo priznati Kantorowiczu, da je v zgodovini pravne vede vprav zavirljivo dobro podkovan. Ali bo imela njegova šola bodočnost zase, o tem naj ugibajo pravni filozofi. Vsekakor najtopleje priporočamo oznanjeno delo našim sodnikom: Razprava, ki se že radi prelepe dikcije z naslodo čita, jim bo nudila brez dvoma mnogo pobude za pravilno ustvarjanje sedbâ na podlagi zakonov, ki imajo občutne vrzeli in neskladnosti. In takih pri nas ni malo.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Herbert Dannenberg: *Liberalismus und Strafrecht im 19. Jahrhundert unter Zugrundelegung der Lehren Karl Georg v. Wächters.* Berlin und Leipzig 1925, Walter de Gruyter & Co. Str. VIII + 58.

Gre za vprašanje: Ali naj bo kazenski zakonik magna charta zločinca nasproti prevladujoči državni oblasti, kar proglašča liberalizem za posledico državne ideje, — ali pa naj obvelja pravna ideja, ki zahteva, da mora sodnik individuum in kulturo pred zakoni braniti, kar se imenuje: *nomomachia*. Tu pravičnost, tam zakonitost. Tako globoko v bistvo prava segajoča razmotrivanja so gotovo vredna največje pozornosti osobito sedaj po svetovni vojni, ko še vse vre, pa

ne ve, kam hoče. Posebno pa bo to veljalo pri nas, ko si ustvarjamo edinstven kazenski zakonik, ki bodi moderen, pa vendar našim državnim prilikam prikladen...

Dannenberg je delo, ki govori o sokobu teh idej, omejil na 19. stoletje, dasi bi bilo zanimivo zasledovati razvoj problema od prvega početka človeške kulture. Ozira se pa mestoma vendar le tudi na poprejšnje pravo, ko govori n. pr. o kazenskem zakoniku Jožefa II. Za glavne točke, ki jih je postuliral v kazenskem pravu politični liberalizem, proglašajo pisatelj zahteve: nulla poena sine lege; utesnitev analogije; princip povračila; možnost kaznovanja izključno le za prekršaj norme, ne pa za protipravno mišljenje; pri nekih vrstah okrnitve pravnih dobrin naj izključuje privolitev oškodovanca protizakonitost. Pisatelj priznava, da se je uveljavljal politični liberalizem tudi pri ustanovitvah dejanskih stanov v posebnem delu kazenskega zakonika. Vendar se je, žal, tudi tu omejil samo na prvonavedena splošna vprašanja. Od liberalizma prežeti kriminalisti so mu osobito Feuerbach, Waechter, čigar nauk podrobno analizira, a tudi pl. Liszt, osobito v mladosti. Celo za čas, ko je pl. Liszt postal že ustanovitelj lastne socijološke šole kazenskega prava, pripisuje mu vsaj na polju kazenskopravne dogmatike vseskozi liberalno pojmovanje, vendar priznava, da to »liberalno« pojmovanje ni več identično z onim v prvi polovici 19. stoletja. Kulturni ideal nivoje: pereat zločin, ampak vivat — kazni: ona je vzgojno sredstvo, ki naj privede kršitelje reda k pravilnemu socijalnemu zadržanju.

Dannenberg uči, da politični liberalizem, ki je v 19. stoletju kazensko pravo prekvasil in privedel do Lisztovih idej, nima svojega izvora v antiki, niti pri sofistih, ampak v krščanstvu. Mislimo, da smo s to ugotovitvijo dovolj predložili zanimivost oznanjenega dela, pa tudi pisateljevo tendenco, da naj prednjači v pravosodstvu državna ideja, ne pa pravna.

Dr. Metod Dolenc.

Paul Pollitz: *Die Psychologie des Verbrechers. Kriminalpsychologie. Dritte Auflage. Verlag und Druck von B. G. Teubner in Leipzig und Berlin 1925. Str. IV + 128.*

Mnogokrat bi se starejši praktični jurist, ki ni imel prilike za časa svojih študij pečati se s problemi kriminalne psihologije, pa tudi nima časa, predelati debelih knjig Hans Grossa, Liepmanna, Weingarta ali Wulffena itd., rad na hitro informiral o tem ali onem vprašanju iz označene vede. Temu lahko priporočamo naznačeno knjigo, ki je izšla v zbirki *Aus Natur und Geisteswelt*, in sicer izza l. 1908 že v 3. izdaji. Vendar treba pripomniti, da se ne peča z notranjo stranjo kriminalne psihologije, kakor bi se moglo po podnaslovu misliti, ampak le z zunanjimi komponentami, ki vodijo h kriminaliteti ali pa imajo nanjo vpliva. Torej je obravnavan le t. zv. splošni del kriminalne psihologije, dočim notranji, ki pojasnjuje neposredno nastajanje hudodelčevega mišljenja, delovanja, značaja v duši sami, ni niti najmanj obdelan. Tako se razpravljajo problemi kriminalne statistike, povratništva, vplivi spola, starosti, zakona, nezakonskega roj-

stva, poklica, imovinskega značaja, alkoholizma, prostitucije, zlikovski jezik itd. Pisatelj je medicinec in ravnatelj kaznilnice. V literaturi je dobro informiran. Nekaj diagramov prav nazorno podkrepljuje pisateljeva izvajanja, ki so sicer poljudno-znanstvena, pa dokaj izčrpna in pravilna.

Dasi je knjiga izšla l. 1925. in je predgovor k 3. izdaji datiran z 2. aprilom 1923, ne obravnava pisatelj niti kriminalitete hudodelcev med svetovno vojno, niti izza časov povojnih državljanskih revolucij, kar bi bilo gotovo zelo zanimivo in — novo. Morebiti še nismo tistih dogodkov dovolj odmaknjeni in nam prinese pisatelj ta izvajanja v — prihodnji izdaji svojega dela.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Heinrich Gerland: Die Entstehung der Strafe. Rede, gehalten zur Feier der akademischen Preisverteilung am 20. Juni 1925. Jena. Verlag von Gustav Fischer 1925. Str. 26, cena 2 drž. marki.

Zanimiv poskus, postaviti novo teorijo o prazgodovinskem postanku kazni. Gerland hoče nekaj novega najti in misli, da je to novo našel v dvojni koreniki, kateri pripisuje izvir kazni. Ena bi bila želja po osveti tistega, ki je bil oškodovan, na oškodovalcu. Tudi to željo po osveti skuša Gerland postaviti na novo psihološko osnovo: Kdor je bil oškodovan, tega sili notranjost, da projicira isto oškodbo na zunaj... Kaj je s tem znanost pridobila, ne vem. Druga korenika je sakralna predstava, da se polasti višje božanstvo nižjega božanstva in ga sprejme vase. V pradobi človeštva, pravi Gerland, ima vsak predmet od zraka, vode doli do človeka in živali svoje božje bitje — tabu. Če se okrne eno tako tabu-bitje, višje tabu-bitje reagira s tem, da vzame nižje bitje vase, da ga kaznuje z zlom.

Dejal sem, da je Gerlandovo delo zanimiv poskus, torej le poskus. Kajti, če še tako duhovito operira s pojmi o projekciji notranjosti in tabu-bitji, ostane vendar le vsaj zadnje hipoteza in zato takisto tudi zveza med obema tema idejama. Žal, da se tudi inače njegov stil drži nekakšnih čudnih potov. Kdo naj n. pr. ne osupne pri takemle stavku, ki ga citiram doslovno (str. 19): »Und wenn die Sacralauffassung auch, indem sie den Menschen bis zu einem gewissen Grad entpersönlicht und in das Ganze der Tabuordnung hineinstellt, die Sozialauffassung begründet und vorbereitet, wenn in dieser Tatsache ihre vielleicht bedeutungsvollste entwicklungsgeschichtliche Leistung zu erblicken ist, — identisch ist sie mit der Sozialauffassung nicht und muß unabhängig von ihr begriffen und gewertet werden.« Dvomim, da bi bilo poslušalcem Gerlandovega predavanja jasno, kaj je hotel s tem stavkom povedati. In takih stavkov je še mnogo.

Dr. Metod Dolenc.

Jovan V. Stefanović: Priručnik za zakone o opštoj upravi i upravnim sudovima. Zagreb 1926. Drugo ispravljeno izdanje. Str. IV + 148.

Ni še izšla ocena prve izdaje te knjige v zadnjem snopiču Slovenskega Pravnika* (str. 94 n.), ko je priredil pisatelj (tekom kratkih pet mesecev) že drugo izdajo. To je vsekakor dokaz, da je bil komentar k

zgoraj navedenima zakonoma nujno potreben, obenem pa je tudi najboljše priporočilo za knjigo.

V 2. izdaji je pisatelj izpustil dodatek «Likvidacija poslova pokrajinske uprave u Zagrebu», nekaj mest pa je popravil ali izpopolnil, sicer je ostala knjiga neizpremenjena.

Pri tej priliki moramo popraviti neljubo tiskovno pogreško v oceni 1. izdaje. Na str. 96. Slovenskega Pravnika je postavil namreč tiskarski skrat v tam citiranem stavku med besedi »pravno« in »faktički« namesto pomišljaja (—) vezaj (z), vsled česar je postal stavek, že sam na sebi težkoumljiv, popolnoma nerazumljiv. Čitaj torej: »Ovlaščenje, tužioca u ime države« je u čl. 21. tom široko, pa on pravno — faktički naravno, itd.»

Knjiga se naroča samo pri pisatelju, Zagreb, Gajeva ul. 22, in stane broš. 45, v platno vezana 60 Din.

F. V.

Rechtsarchiv des Burgenlandes. Herausgegeben von Dr. Robert Davy, Sektionsschef im Bundesministerium für Inneres und Unterricht. — Dunaj 1921. Tiskala in založila državna tiskarna na Dunaju.

Kako resno se je majhna avstrijska republika lotila problema, da spoji v politično-upravnem oziru nemški del zapadne Ogrske, takozvano Burško (Burgenland) z nemško materjozemljo, nam dokazuje najbolj označeno epohalno delo, s katerim je začela avstrijska državna vlada že v jeseni leta 1919, torej še prej, kakor je bil ta majhen del nemške zemlje dejansko priključen Avstriji. Ustanovila je že namreč takrat posebno komisijo ter ji naročila, da jasno in pregledno sestavi vse na Burškem veljavno javno pravo in seznanji z njim najširše kroge, da se na tak način ta deželica čim prej prilagodi in spoji s starim avstrijskim pravnim sistemom. In že leta 1920 je bilo izvršeno ogromno delo šest debelih knjig, ki imajo brez obširnih kazal nič manj kakor 1810 strani. Prva knjiga obsega komitatski službeni red, nadalje predpise o organizaciji in materialnem pravu državne in municipalne notranje uprave, v naslednjih so zbrani vsi predpisi o materialnem pravu občin, o postopanju pred upravnimi oblastvi, o upravnem sodstvu in o izvršilnem postopanju v upravnih stvareh. Zadnji knjigi sta posvečeni skrbstvu in zaščiti mladine ter nižjemu in osnovnemu šolstvu vobče. Preobširno bi bilo spuščati se v vse zakone in zakonske predpise, ki obravnavajo označene panoge zamotane madžarske notranje uprave. To ni samo golo prestavljanje madžarskega teksta od člena do člena, ampak v poljudni in lahki obliki pisano tolmačenje madžarskega prava, kakršno je bilo v veljavi, ko je Avstrija prevzela Burško v svojo upravo.

Knjiga je izboren in dosedaj edini pripomoček za razumevanje in spoznavanje nekdanjega madžarskega javnega prava tudi za naše pokrajine, katere smo prevzeli od prejšnje Ogrske. Zanimivo je, da je ravno majhna Avstrija pripomogla svojim državljanom do tega dela, ki jih uvaža v pravno življenje njihovih rojakov na Madžarskem, da jih s tem čimprej strne v eno in nerazdružljivo enoto. Kaj pa smo storili v tem pogledu mi, ki smo prevzeli neprimerno večje dele prejšnje Ogrske, kakor

je Burška, ki so po narodnosti in jeziku prebivalstva po vsej pravici naši in katere je končno tudi potrebno s polnim razumevanjem njihovih prejšnjih pravnih odnošajev strniti z ostalimi jugoslovenskimi pokrajinami v eno nerazdelno pravno enoto. »Zavičajno pravo u Vojvodini, Medjimurju i Prekmurju«, ter »Opčinsko sudovanje u Vojvodini i Medjimurju«, katero je izdal dr. Vinko Žganec, bivši županijski perovodja pri gradjanskem poverjeništvu za Medjimurje v Čakovcu, so skromni, a vse hvale vredni početki uvajanja naših pravnih zakonov v nekdanje madžarsko javno pravo, še dandanes veljavno v naših pokrajinah severno od Mure, Drave in Donave, kjer se, kakor pisatelj popolnoma pravilno poudarja, mnogi dobri zakoni in naredbe iz prejšnje madžarske dobe ne izvajajo samo radi tega, ker so pisani na madžarskem jeziku. Vsekakor je tudi s temi deli, ki sistematično obdelujejo vso označeno materijo, ustrezno veliki potrebi naše javne uprave v teh krajih.

Dr. Alojzij Trstenjak.

Dr. Hugo Werk: Überblick über die im Königreiche der Serben, Kroaten und Slovenen bestehende zivil-, handels- und wechselrechtliche Gesetzgebung. Sonderabdruck aus Ostrecht 1926, S. 385—393. Berlin.

Kratka razprava navaja samo poglavitne (velike) zakone, ki urejajo v naslovu navedena prava v različnih pokrajinah naše države in podaja tako širok obris pravnega stanja pri nas. Postranski zakoni se ne omenjajo. Nekatere, nemškim juristom manj znane zakone, pisatelj s par karakterističnimi ostanki tudi opisuje, navajajoč njih temeljne znake.

Dr. R. S.

Upravno-sudska rješenja (državnog savjeta i upravnih sudova). Mjesечно izdanje. Uredjuje Jovan V. Stefanović, sudija upravnog suda u Zagrebu. Vlasnik i izdavalac konzorcij »Themis« u Zagrebu.

Ni dvoma, da je zbirka odločb upravnih sodišč in državnega sveta potrebna, kajti le na ta način smemo upati, da se doseže sčasoma razbistrenje pravnih norm, ki se zdijo praktikom v tej ali drugi pokrajini nerazumljive, ker izvirajo iz povsem drugačnega pravnega reda, in se vsled tega različno tolmačijo. Ime urednika nam tudi jamči, da bo zadel izbiraje med obilico odločb pravo. Zato smo hvaležni konzorciju »Themis« za izdavanje te zbirke, ki jo priporočamo vsem upravnim juristom in oblastvom.

Dr. R. S.

